

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

формуванню сприятливої атмосфери, задовольняти потреби учнів, а саме відчувати задоволення і радість від життя, вважати себе цінною людиною, життя якої має сенс, цінувати себе, усвідомлено будувати та підтримувати стосунки, піклуватись про себе [4].

Тому мережа закладів освіти повинна мати високий технологічний рівень, новітнє навчально-інформаційне забезпечення, а для того, щоб вийти за межі звичних стереотипів, креативне мислення. Учителі, учні та батьки мають вибудувати спільну стратегію. І тільки, завдяки спільним зусиллям, школа має стати, як казав видатний педагог В. О. Сухомлинський, «Школою спокою для батьків, школою творчості для вчителів та школою радості для дітей».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки URL: <https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-novi-vim/>.
2. Братко М.В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: пошук стратегій управління. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Київ. університет ім. Бориса Грінченка, 2014. № 22: С. 134–145.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
4. Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору НУШ: Наказ МОН від 23.03.2018 № 283. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nop/3metodichni_rekomendatsii.pdf.
5. Новий освітній простір НУШ: рекомендації МОН щодо обладнання. URL: <https://b-pro.com.ua/statti/novijosvitnij-prostir-nush-shho-rekomendue-mon>.
6. НУШ. Дослідження про проблеми адаптації дітей ВПО в нових школах сайт <https://nus.org.ua/news/ne-yak-tebe-zvaty-a-zvidky-ty-doslidzhennya-pro-problemy-adaptatsiyi-ditej-vpo-v-novyh-shkolah/>.
7. Сиротюк Н. М., Голя Г. М. Комфортне освітнє середовище у закладах освіти: дизайн оформлення та особливості формування патріотичного середку. URL: <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/384>.
8. Тлумачний словник української мови: в 11 томах. Том 4. URL: <http://sum.in.ua/>.
9. Фокша С. Освітнє середовище Нової української школи (Базова середня освіта) URL: <https://lib.iitta.gov.ua/708578/1/kyrychenko.pdf>.

Кошіль О. П.*

РЕАЛІЗАЦІЯ СЕРЕДОВИЩНОГО ПІДХОДУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Одним із ключових завдань сучасних освітніх реформ є створення умов для формування та розвитку конкуренто-спроможного, висококваліфікованого фахівця з професійними та життєвими компетентностями, необхідними для вдалої реалізації в суспільстві. В умовах сучасності завданням професійної підготовки постає не тільки набуття професійних знань, умінь і навичок, формування і розвиток професійних якостей майбутніх фахівців у закладах освіти, а й особистісних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності та кар'єри. Відтак, освітній процес закладу

---

* © Кошіль О. П.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

освіти має бути зорієнтований, в ідеалі, на проектування індивідуальної стратегії життєвого успіху.

Теоретичним підґрунтям для вирішення окресленої наукової проблеми слугують ідеї, представлені у науковому доробку зарубіжних та вітчизняних вчених В. Сухомлинського (роль середовища у вихованні і розвитку особистості); М. Братко (значущість середовища як чинника розвитку і становлення особистості); Дж. Дьюї, М. Монтессорі, Р. Штайнера (оптимізація предметно-просторового середовища розвитку); Р. Бейкера, Дж. Гібсона, (взаємодія людини і середовища); К. Ушинського (реалізація середовищного підходу для освіти особистості) та ін.

У глобальному світі, що швидко змінюється, трансформується місце системи освіти, а модернізація освітньої галузі спрямовується на відповіді цивілізаційним викликам. Відповідно розвиваються й підходи до функціонування та розвитку національних систем освіти, зокрема середовищний підхід, спрямований на створення умов, можливостей, ресурсів для особистісно-професійного розвитку фахівців, підготовки кадрів, готових працювати і змінювати світ в умовах інформаційного й технологічного прогресу.

На сьогодні середовищний підхід в освіті – дошкільний, шкільний, професійний, безперервний зафіксований як перспективний на рівні «Всесвітніх доповідей з освіти» ЮНЕСКО. Щодо середовищного підходу у вищій школі, то на думку ученої М. Братко вивчення феномену освітнього середовища на сучасному етапі зумовлене зорієнтованістю педагогіки на багатомірне та всебічне оцінювання чинників розвитку особистості в освітньому процесі [2].

Науковці зазначають, що середовищний підхід полягає у визнанні трьох рівноправних учасників освітнього процесу: педагога, дитини і освітнього середовища. А відтак, середовищний підхід – це теорія і технологія опосередкованого управління освітнім процесом, в якому основним акцентом є включення внутрішньої активності дитини, її самоосвіти, самовиховання та саморозвитку.

М. Братко переконана, що середовищний підхід змінює акценти у педагогічній діяльності, а саме: безпосередньо впливає на особистість за допомогою діяльності, що спрямована на створення та розвиток середовища, яке в ідеал має оптимально задовольняти освітні потреби здобувача освіти [4].

Реалізація середовищного підходу у професійній підготовці фахівців передбачає забезпечення якості освіти через посередництво освітнього середовища цієї підготовки. Середовищний підхід змінює акценти у педагогічній діяльності: безпосередній вплив педагога на особистість змінюється діяльністю, спрямованою на створення і розвиток середовища, яке має оптимально задовольнити освітні потреби здобувача освіти.

Ідея середовищного підходу в контексті освіти та освітніх процесів розглядається через призму створення освітнього середовища як цілісної соціокультурної системи, що сприяє поширенню певних соціальних та культурних зразків і установок, стимулює реалізацію групових інтересів, активізує взаємодію суб'єктів

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

освіти, формує особистісне ставлення до базових цінностей, сприяє засвоєнню соціального досвіду та набуттю нових якостей, що необхідні людині для життя.

У всьому світі протягом остатнього десятиріччя спостерігається інтерес до поняття «освітнє середовище», науковці вважають, що це категорія, яка інтуїтивно натякає на матеріальні і нематеріальні умови та фактори, що можуть сприяти освіті. Прослідковується, що проблема освітнього середовища стала ключовою в освітній політиці багатьох країн та в ряді міжнародних організацій. Так, Організація економічної співпраці та розвитку (ОЕСР), Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (UNESCO), Академія вищої освіти та Рада з фінансування Англії (HEFCE), Рада з освіти в Америці (ACE), Норвезьке агентство із забезпечення якості освіти (NOKUT) наполегливо рекомендують, що освітнім установам варто приділяти більше уваги розвитку їхніх умов освіти [5].

Аналізуючи наукові підходи до тлумачення поняття «освітнє середовище» М. Братко прийшла до висновку, що «під освітнім середовищем розуміють багаторівневу систему умов/обставин/чинників/можливостей, яка забезпечує оптимальні параметри освітньої діяльності певного освітнього суб'єкту в усіх аспектах – цільовому, змістовому, процесуальному, результативному, ресурсному». На її думку, «освітнє середовище варто розглядати як загальний, сукупний, об'єднаний, інтегральний, цілісний чинник розвитку і становлення особистості, що відіграє значну роль у модифікації її поведінки, впливає на розвиток і формування здібностей, потреб, інтересів, свідомості» [3, с. 16].

Проведений науковий аналіз засвідчує, що найчастіше освітнє середовище науковці визначають як: *чинник розвитку особистості, умови забезпечення комунікативної взаємодії між суб'єктами, засіб самореалізації*.

Отже, освітнє середовище є функціональним і просторовим об'єднанням суб'єктів освіти, між якими встановлюються тісні різнопланові взаємозв'язки, і може розглядатися як модель соціокультурного простору, де відбувається становлення особистості. Відтак, проектування освітнього середовища визначається як процес забезпечення сукупності умов для розвитку та саморозвитку особистості, пов'язаних з матеріально-технічним, програмно-методичним, особистісним забезпеченням освітнього процесу.

У своїх працях науковці по-різному підходять до визначення структури освітнього середовища навчального закладу, особливостей кожного його компонента та функцій.

М. Братко в якості основних компонентів структури освітнього середовища вищого навчального закладу виокремлює такі структурні компоненти: «особистісний, аксіологічно-смысловий, інформаційно-змістовий, організаційно-діяльнісний, просторово-предметний» [1, с. 72].

Провідними тенденціями побудови освітнього середовища є: орієнтація на відкритість, персоналізацію навчання, підтримку індивідуальних освітніх потреб студента; задоволеність стейкхолдерів

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

освіти; гарантії якості; впровадження інформаційно-комунікаційних технологій.

До можливостей освітнього середовища відносимо: задоволення фізіологічних потреб (світло, тепло, медичний контроль, рівень індивідуального навчального навантаження); задоволення потреб у безпеці (гарантія психологічної, екологічної, юридичної і т.д. безпеки кожного суб'єкта освітнього процесу); задоволення соціальних потреб (у повазі, визнанні, суспільному схваленні); задоволення потреби в реалізації; задоволення потреби в збереженні і підвищенні самооцінки; задоволення і розвиток потреби в самонавчальних інтересів; задоволення і розвиток потреби в самоактуалізації.

Критеріями ефективності функціонування освітнього середовища закладу освіти визначаємо: забезпечення стратегічної спрямованості змін; динамічність і гнучкість, спроможність до змін при наявності елементів, які впорядковують систему; взаємозв'язок і взаємовплив окремих частин, при яких вплив на одні з них викликають позитивні зміни в інших; стабільність, завдяки якій зберігається рівновага при екстрених діях внутрішніх і зовнішніх факторів.

Відтак, можемо зробити висновок, що освітнє середовище закладу освіти має забезпечувати підготовку конкурентоздатного фахівця та процвітання закладу освіти. Але при цьому його педагогічні (психодидактичні) умови відповідають запитам економіки до підготовки висококваліфікованих кадрів, організаційні (просторово-предметні) умови забезпечують виконання вимог до автономії закладів та їхньої відповідальності за усі процеси, які у них відбуваються, а мережеві (соціальні) умови сприяють інтернаціоналізації закладу освіти і суб'єктів освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Братко М. Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. *Наукові записки*. Вип. 135. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. С. 67–72.
2. Братко М. В. Концептуальні засади середовищного підходу у вищій освіті. Компетентісно зорієнтована освіта: якісні виміри: монографія. / за ред. кол В. О. Огнев'юк, Л. Л. Хоружа, С. О. Сисоева та ін. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. С. 243–261.
3. Братко М. В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: пошук стратегій управління. *Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. пр.* Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014. № 22: Психологія. Педагогіка. С. 100–105.
4. Братко М.В. Теоретичні і методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу: дис. на здоб. наук. ступ. д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, 13.00.06 – теорія і методика управління освітою. Київський університет імені Бориса Грінченка, Держ. вищ. навч. заклад «Університет менеджменту освіти». Київ, 2018. 600 с.
5. Abualrub I. The various understandings of learning environment in higher education and its quality implications. *Quality in Higher Education*. 2013. № 1. С. 90–110.